

אפטאר-סדר חירות בחברון

1) בארבעה באפריל, 1969, שנה לאחר הירצחו של ד"ר מרטין לותר קינג, מאות אנשים מרקעים שונים התאספו בכנסיה בווינגטון די סי כדי לחגוג את הפסח. הם ערכו את 'סדר החירות' הראשון, שקשר את סיפור היציאה לחירות של בני ישראל עם המאבקים שהתחוללו באותם ימים בארצות הברית- המאבק לזכויות האזרח, וההתנגדות למלחמה בווייטנאם. 'סדר' יכול להתפרש גם כ'סדר יום'. הלילה הזה, אנו מציעים סדר יום ברור ובהיר: הלילה, חמישים וחמש שנים לאחר שראשוני המתנחלים החלו את תהליך הנישול של אדמות ובתי פלסטינים תחת משטר הכיבוש בחברון, אנו עומדים כאן יחדיו במחויבותנו לחירות ולחופש לכל העמים בכל דור ודור.

4) "והאלהים יבקש
את נרדף: רב הונא
בשם רב יוסף אמר,
לעולם והאלהים יבקש
את נרדף, אתה מוצא
צדיק רודף צדיק
והאלהים יבקש את
נרדף, רשע רודף
צדיק והאלהים יבקש
את נרדף, רשע רודף
צדיק והאלהים יבקש
את נרדף, אפלו צדיק
רודף רשע והאלהים
יבקש את נרדף, מכל
מקום - והאלהים
יבקש את נרדף.

(ויקרא רבה, כ"ז, ה')

2) בכל שנה, האדם הצעיר ביותר בסדר מציג את ארבע הקושיות, השאלות מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. הלילה הזה שונה מכל הלילות, בגלל ארבע סיבות:

שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה; הלילה הזה כולו מצה. מדוע? כדי לציין ולזכור את הדיכוי ואי-הצדק על כל צורותיו הקיימות בעולם, ולצידם גם את הסיפורים שמלמדים אותנו שהחירות אפשרית (מחובתנו לזכור זאת בכל דור ודור).

שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות; הלילה הזה כולו מרור. מדוע? אנו מסרבים להסב את מבטנו ממרור אי-הצדק של הכיבוש, ואנו מקדישים את עצמנו לסיימו.

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת; הלילה הזה שתי פעמים. מדוע? כדי להתאבל על מתי ומנושלי חברון; על החיים שנלקחו או הוחרבו במסגרת אי-הצדק של הכיבוש.

"הארץ הזו סופגת את עור החללים.
הארץ הזו מבטיחה חיטה וכוכבים.
סגדו לה!
אנו המלח והמים שלה.
אנו הפצע שלה, אבל פצע שנלחם."

(מחמוד דרוויש, יומן של פצע פלסטיני)

שבכל הלילות אנו אוכלים בין יושבין ובין מסובין. הלילה הזה כולנו מסובין. מדוע? הלילה הזה אנו חוגגים ביחד, ומכירים בעולם שאנו מקווים ליצור.

3) הצום הוא אחד מעמודי התווך של האסלאם ועמודי התווך, אטרקטיביים ככל שיהיו מעת לעת, נועדו להכיל מבנים: אנחנו בונים עליהם. כך עלינו ללמוד משמעת, סבלנות, סובלנות והקרבה במהלך החודש הזה. 'כשמישהו מבקש להתווכח איתך, אמור: "אני צם"', אמר הנביא. בעוד אנו צמים כדי להשיג את העונג של אלה, צורת ההתנהלות שלנו במהלך החודש הזה נוגעת במידה רבה לאנשים אחרים ולאופן ההתייחסות אליהם. יראת שמים דורשת רגעים של הרהור שקט ונסיגה, אך במהותה היא לא נסובה אודותם; היא מתמקדת בבחינת אמונתו של האדם בעולם האמיתי, בעולם של פגיעות אישיות ותקוות, של צחוק ודמעות, וכפי שאנו הדרום אפריקאים יודעים היטב, בשדה הקרב בין צדק לאי-צדק.

(פריד אסאק, להיות מוסלמי, 36)

Youth Against
Settlements
شباب ضد الإستيطان

"You can't separate peace from freedom because no one can be at peace unless he has his freedom."— Malcolm X

5) עבורי, ה'תקווא' (יראת שמים) והחיבור לנשמה שלי מאפשרים לי להיות בעמדה אחרת ולצאת אל מחוץ למטריקס האלימות הזו. עבורי, ערכו של האדם אינו מותנה בשום דבר, הוא מולד. אם כן, המשמעות של יצירת מודעות לנשמה שלי היא להיות מודעת לנשמותיהם של אחרים; המודעות ל'עצמי' שלי כרוכה במודעות לחובותי כלפי אחרים. למה כוונתי? ובכן, כאשר אני משילה את האוכל והמים והגוף ומסוגלת להתחבר מחדש לחלק בתוכי שמתקיים וימשיך להתקיים מעבר לכל זה - אני מוצאת את האפשרות לרצות לחשוב אל מעבר לגופים שלנו. אם ברוב יסודי כולנו נשמות, הרי שבמקום שזה יהפוך אותי ל'עיוורת צבעים' או יוביל לפרשנות דלוחה ונחמדת שמציבה את האנושות מחוץ להיסטוריה בתור עניין שבו "הכל אותו הדבר, ולכן הכל שווה", זה מוביל אותי לרעיון הרסני יותר, לפיו האנושיות של כל אחד מאיתנו קשורה לאנושיותם של האחרים.

(שיימא מנצור-חאן)

7) ספר שמות פותח בסיפורם של בני ישראל שרבו והתעצמו במצרים, ומספר על הפרעה החדש שעלה לשלטון, הזהיר את המצרים ממספרם ההולך וגדל של בני ישראל, שיעבד את בני ישראל, ובסופו של דבר הנהיג מדיניות של ג'נוסייד שציוותה על הרג כל תינוק עברי. עלינו לזכור, כי בכל דור ודור ובכל מקום קמים שליטים דכאניים שמנצלים את הפחד מפני האחר, מפני "האיום הדמוגרפי"; אבל אנחנו לא נובל למחוזות של פחד ובורות. אנחנו נזכור כי הרטוריקה הזו לא ניתנת להפרדה ממדיניות של טיהור אתני ורצח-עם.

במקום לתת מקום לרטוריקה הזו ולאלימות שהיא נושאת בחובה, אנחנו נזכור ונכבד את מורשתן של שפרה ופועה, המיילדות העבריות האמיצות אשר עמדו בהתנגדותן אל מול גזירותיו של פרעה, שגזר להמית את ילדי העברים. כאשר האלימות והגזענות הופכים לצו השעה בדרגים הפוליטיים הגבוהים ביותר, ומובילים לדה-הומניזציה של אלה החיים תחת משטרו של החזק, אנו עומדים כתף אל כתף יחד עם שפרה ופועה, במעשה של התנגדות אזרחית, גם אם זו כרוכה בסיכון רב. כאשר משטרים מתבססים על אלימות, גזענות ושעבוד, מחובתנו ללכת בעקבות המיילדות העבריות - להתנגד למדכא, ולעמוד לצד המדוכא.

6) המסורת מספרת על ארבעה בנים, המתייחסים באופן שונה לסיפור יציאת מצרים ולאחריותם לספרו. הלילה הזה, נבקש לברר איזה סיפור עלינו לספר לילדינו. מהם ארבע הדוגמאות להתנגדות, מיהן ארבע הדמויות בסיפור השחרור?

בת-הברית, רואה את סבלם של המדוכאים ושואלת על איזה כוח עליה לוותר כדי לעמוד בסולידריות עם האחר.

הבן הכובש והמדכא, שנולד לתוך מצב מתמשך של כיבוש, ומאמין שכדי לשמר את מה ששלו עליו להמשיך לדכא אחרים.

הבנים והבנות המדוכאים, שנולדו לשעבוד, וכל בחירה, כל חלום, מהווים עבורם מאבק קשה מנשוא. אלה יובילו את המסע אל עבר החירות והמאבק לכבוד. אולם, כמה מן הילדים האלה אינם נוכחים משום שנכלאו.

הרביעי מעמיד פנים שהוא אינו יודע מספיק על-מנת לשאול. אך האמת היא שהוא רואה, ומחליט להסב את מבטו. אנחנו בוחרים שלא לוותר על אף אחד מן הבנות והבנים, וקוראים לכולן להצטרף אל התנועה שלנו למען הצדק.

8) לאחר ששפרה ופועה הניחו את היסודות להתנגדות, משה - שחי בזכות האומץ שלהן ושל ההולכים בדרכן - אוסף את בני משפחתו ושותפיו- אהרן אחיו המדבר בשמו, ואחותו מרים שבשירתה הובילה את בני ישראל לחירות. הם עמדו יחד אל מול כוחות הדיכוי, ובצעדים אלו בנו זהות משותפת לקראת היציאה לחירות. אפילו משה, שליח השם, לא יכל לעשות את המלאכה הזו לבדו. היום אנו ממשיכים ליצור קשרים ולבנות בסיס כוח דרך ההתנגדות. בלילה זה, אנו חוגגים את מחויבותנו להפיל את משטר האפרטהייד ולצעוד יחדיו לעבר החירות.

Youth Against
Settlements
شباب ضد الإستيطان

10) לארצנו

לארצנו,
שְקִרְוָהּ הַיָּא לְדַבֵּר אֱלֹהִים,
תִּקְרָה שֵׁל עֲנָנִים
לארצנו,
שְׂרָחֻקָהּ הַיָּא מִתְאַרֵי הַשֵּׁם,
מִפֶּה שֵׁל הַעֲדָרוֹת
לארצנו,
שְׂקִטְנָהּ הַיָּא כְּגִרְגִיר שְׂמֶשֶׁם,
אִפְקֵי שְׂמִימִי... וּתְהוֹם נִסְתָּרָת
לארצנו,
שְׂעִנְיָהּ הַיָּא כְּכִנְפֵי הַקֹּרָא,
סִפְרֵי קִדְשֵׁי... וּפְצַע בְּזָהוּת
לארצנו,
שְׂמִכְתָּרָתָהּ הַיָּא וּגְבַעוּתֶיהָ מְשֻׁעוֹת,
מֵאַרְבֵי הָעֵבֶר הַחֲדָשׁ
לארצנו, שְׂשִׁבּוּיָהּ הַיָּא
הַחֲרוֹת לְמוֹת מְכֻסּוּפִים וּבְעֵרָה
וְאַרְצָנוּ, בְּלִיל הַדְּמִים שְׂלָה
פְּנִינָה קוֹרְנָת לְמִרְחֻק
מְאִירָה אֶת שְׂמֵחוּץ לָהּ...
וְאַלּוֹ אֲנִי, בְּפָנִים,
הוֹלְכִים וְנִחְנָקִים!

על ידי מחמוד דרוויש

תרגום אהוד הורביץ

מתוך: The Butterfly's

9) על פי המסורת אנו קוראים בליל הסדר את עשרת המכות שהקב"ה המיט על המצרים כדי להוציא את בני ישראל ממצרים. כנגד כל מכה, אנו מטיפים טיפה מכוס היין. אחד ההסברים שניתנו למנהג הזה, הוא שאנו מתאבלים על החיים שאבדו ועל הסבל שנגרם כתוצאה מעשרת המכות. אבל יחד עם זאת, אנו מכירים בנחיצותן המכרעת של המכות.

"בסיפור פסח אנחנו בצד של המכות, הדרושות כדי לשבור את רצונם העיקש של עריצים מרושעים ושל מי שמגן עליהם. המכות הן תזכורת לכך ששחרור לא מגיע ללא דם. איננו זחוחים או הפכפכים ביחס למכות - הן נוראיות ומכוערות - ואנחנו מפחיתים מעט את החגיגה שלנו מתוך הכרה בכך. אבל אם אנחנו רוצים להבין את המאבקים של ימינו לאור סיפור פסח, אל לנו לראות בגזענות, בקפיטליזם, במיזוגניה וכיו"ב ביטויים בני זמננו של המכות, אלא ביטויים בני זמננו של פרעה... במידה ולא נעים לנו לקוות לאלומות כלפי מבנה הכוח של מצרים בה אנו חיים, אני מזמין אותנו להרהר בדרכים בהן נרתמנו או אימצנו ברצון את מבנה הכוח הזה, בהן אנו מקבלים בשמחה כמה יתרונות מדומיינים ומסיטים את מבטנו מהמוני בני אדם, בעלי חיים, מים, וצורות חיים אחרות, ששרידותן מוכחשת ומאויימת על ידי המשטר שמתגמל אותנו.

המשנה מלמדת אותנו, וההגדה מביאה אותנו להכריז: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" (משנה פסחים י', ה'). שחרור אינו מעשיה נאה, ואין שחרור ללא קונפליקט אמיתי. ההגדה מדברת אל אלו מאיתנו שנמצאים בעמדה מנוחמת ופריווילגית, ודורשת שנעמיק את התנתקותנו ממנה, שנבין באמת את מחיר החירות, את האלימות האלוהית ממקורה הנחוצה לעיתים על מנת להתמודד עם משטרים הכרוכים באלימות ואכזריות בלתי נתפסת, כמו זה בו אנו חיים. האם נהיה מוכנים לוותר על אלה הקונים אותנו בזול ולאמץ את השפע העצום של חירות אמת?"

(Aryeh Bernstein, Progressive Jews: We Are On the Side of the Plagues)

השחרור הוא תהליך מבוזגן; ההגדה מזכירה לנו שהדרך אל החירות איננה פשוטה, ושמשטרים דכאניים לא מתמוטטים מעצמם. יחד עם זאת, היא מתעקשת שגם כאוס קיצוני לא מצדיק השלמה וחוסר מעש אל מול דיכוי אכזרי. אדרבה, זוהי חובתנו, להילחם בכל מצב למען עולם שבו ביטחוננו של אף אחד לא מגיע במחיר סבלו של אחר.

12) לפעמים אנחנו חושבים לעצמנו שכל מה שדרוש הוא מנהיג מעורר השראה, או רגע אחד של צלילות, כדי שהמונים יוכלו לפעול למען צדק וחירות. למעשה, מה שצריך הוא הנכונות להסתכן. אנו נדרשים, לא משנה מי אנחנו, לצעוד קדימה בלי לדעת לאן ייקח אותנו הצעד הבא, לפעול אפילו כאשר אין נתיב ברור לצעוד בו. בסיפור יציאת מצרים, נחשון היה זה שנכנס אל הים לפני שהים נחצה לשניים. אומרים שהצעד הזה היה מה שחצה את הים והתווה את הדרך אל עבר החירות.

כיצד נוכל אנחנו לעודד את עמנו, את קהילתינו, לצעוד עמנו אל עבר החירות? הלילה הזה הוא רק דוגמה אחת לכך, אולם יש לפנינו עוד דרך ארוכה. המציאות תשתנה, עבור המדוכא והמדכא גם יחד, רק אם נוכל להמחיש כיצד שינוי כזה יוכל להיראות. כפי שאמרו פאולו פרייר ומיילס הורטון - אנחנו עושים את הדרך על ידי ההליכה. חירות אינה דבר שאנו מחכים לו; היא דבר שאנו בונים.

13) לקראת סוף המגיד, לפני ההלל, אנו קוראים את הפיוט 'דיינו', המורכב מ-15 שורות. כל אחת מהשורות מבטאת את הרעיון לפיו אם הקב"ה היה מקיים רק חלק מסוים מגאולתנו, היינו מסתפקים בכך. לעיתים קרובות אנשים מתקשים להתמודד עם הרעיון הזה - איך ייתכן שיציאה ממצרים היתה מספיקה אם אחרי כן היינו נותרים חסרי אונים על שפת ים-סוף? איך משהו יכול להיות טוב דיו ללא חירות אמיתית?

על מנת לענות על השאלה הזו, רב אחד מציע ש'דינו' לא רומז שכל אחד מהשלבים בדרך היה מספיק כשלעצמו, אלא שכאשר אנו עומדים רגע לפני ההלל, אנו אומרים כי כל אחד מההיבטים המצויינים בפיוט הם סיבה מספקת על מנת להלל את הקב"ה.

הפרשנות הזו נראית רלוונטית לא רק בנוגע לפעולות טובות הראויות להלל, אלא גם בנוגע לפעולות שראוי שאנחנו נעשה. המאבק נגד הכיבוש, האפרהייד והקולוניאליזם עשוי להרתיע. לעיתים קרובות הוא עלול להרגיש חסר תוחלת. פשוט מאד להגיע למצב של חוסר תקווה כאשר התחושה היא ששום פעולה יחידנית לא תאתגר באופן משמעותי את מערכות הדיכוי הללו.

אבל הפרשנות שהוזכרה כאן ל'דינו' מאפשרת התמודדות עם הלך המחשבה הזה: הפעולה שלך לא תספיק, ועדיין נכון לעשותה. כשלעצמה, ההתכנסות שלנו הלילה לא תשחרר את פלסטין, אבל הודות להעמקת הקשרים וההתנגדות המשותפת; למתן השם למערכות הדכאניות של האפרטהייד והנישול המתמשך ולחזוקת המחויבות לפירוקן, נוצרת כאן חוליה נוספת בתוך הסיפור הגדול של היציאה לחירות. אף אחד מאיתנו אינו ניצב לבדו, ואף פעולה יחידה לא תספיק על מנת להפיל מערכות דכאניות; אבל כל פעולה היא צעד חיוני לעבר החירות העתידה לבוא.

את הסדר פתחנו בשאלת שאלות, ונסיים אותו בעוד שאלה :

מהם הצעדים הבאים שלך ?

מה יכולה לעשות כל אחת ואחד מאיתנו כדי להפוך את העתיד המיוחל למציאות?

גרה מרה
לנעוץ שיניים במרור, הנושך בחזרה.
מכל הטעמים הרעים, מתוק ומלוח
חמוץ, מן המר נרחק.
נירק אותו. אך לא הלילה.
הלילה נטעם את מרורנו,
ננעץ שינינו בכישלוננו, נמוץ לשדו.
עבדים היינו במצרים, מזכירה ההגדה,
ועודנו עבדים,
אך מי משעבד אותנו, ולמה?
העצם אותה נכרסם שלנו היא,
רק אני יכולה לספר לעצמי היכן
נתקעתי, נשביתי, היכן אני מוחזקת
משועממת אך חשה בנוח
בתוך הקופסא אותה הכרתי היטב.
זה הרגע לקרוא
לקופסא הזו בשמה לחוש בדפנותיה,
ללמוד את ממדיו
של הכלא בו עלי לבחור,
לצאת ביציאת מצרים יחידה,
לא אוכל להצטרף לאיש
לא אוכל לצעוד איתכם
לפני שאמדוד את קירותי
כדי לשברם.
מחושך לאור
מפחד ושתיקה
לקללה. הידוע
ננטש לטובת משהו
חדש ומפחיד. המרור
הוא טעמו הראשון של החופש.

The Art of Blessing the Day, by)
(Marge Piercy